

Ez a gyakorlat igen jelentősen alakítja a vitakultúrát, példát mutat a véleménykülönbségek iránti toleranciára és megmutatja egy demokratikus testület működését is. Világossá teszi, hogy a kompromisszumok milyen jelentősek a demokráciában. A gyakorlat végén mindig meg kell kérdezni a résztvevőket arról, hogyan érezték magukat felelős döntéshozóként, azaz jogalkotóként.

A szabály-óra igen sokoldalú fejlesztéseket nyújt. Fejleszti a vitakészséget, fejleszti a kritikai gondolkodást, felhívja a figyelmet a szabálykövető magatartásra. A résztvevők csoportmunkába, szerepjátékba kerülnek. Játsszanak, ami minden korosztály számára nélkülözhetetlen.

„Drámapedagógia-történet”

Trencsényi László rovata

Az élőkép – tradíció a XIX. század végéről

Mikszáth Kálmán pontos krónikása volt a felemás századvégi modernizáció történéseinek. A nagy tablókban megrajzolt megannyi finom részletből ezúttal az „élőkép” (kicsit sznob franciás eleganciával: tableau vivante) hagyományait idézzük fel. A konkrét példa *A Noszty fiú esete Tóth Marival* című regényből való. Sajátos improvizációs játék volt ez. Mintául egy közismert történetet megörökítő közismert festmény szolgált. A főispáni udvarház körül legyeskedő asszonyságok válogatták ki a jelenetet, s a jelenetben szerephez jutó személyiségeket. Nagy felkészülést jelentett a képhez hív öltözék előállítása. A társasági eseménynek is jelentős próbák voltaképpen a képi látvány (mint tudjuk: a korszak kedvelte a cselekményes festményeket) rekonstrukcióját szolgálták.

A modernizáció világában új elem lehetett – fényes „csattanó” –, hogy a technikai újdonság, a fényképfelvétel gazdagította, örökítette meg a néma jelenetet.

A szövegösszefüggésből az is kitűnik, hogy az előkelő szereplők, a „társaság” öntevékeny dramatikusszórakozása egyben jótékonyági akció is volt, a bevételből támogatást adtak a rászorulóknak.

Az „élőkép”, képi élmény és kompozíció rekonstrukciója eleven játékosokkal mára a drámapedagógia egyik gyakorló etűdje lett.

Idézzük Mikszáthot!

Egy erdélyi fejedelemről, a jámbor Apafi Mihályról maradt fenn a mese, hogy a fejedelemséget egy órára átengedte a feleségének, Bornemissza Annának. Hogy mit csinált ez egyetlen óra alatt, nem jegyezte fel a krónika. Tehát nem tudjuk. Bizonyára ő maga sem tudta. Mert hisz bizonyosan valami egyebet szándékozott csinálni, mint a nadrágban járó fejedelmek. Pedig éppen azt csinált, amit ők. Adókat. De sokkal nagyobbakat, mint ők. Az egyórai uralmat ugyanis lefestette egy jó piktor. A szép kép elterjedt a magyar házaknál, és most, mikor már a fejedelemasszony kétszáz év óta porlad sírjában, mégis keményen adóztatja nemcsak Erdélyt, hanem a szomszéd nagy Magyarországot is (amely nem volt az övé addig az egy óráig sem), mert általános divat lett az egyórai uralmát személyesíteni élőképekben, s a közönség tódult és fizetett - míg a tableau vivant-okat ki nem szorították más divatok. {...} A választás itt is a népszerű „egyórai uralom”-ra esett. Kijelöltettek az alkalmas személyek, amennyire lehetett, az előkelő világból, kivételt csak az egy Tóth Mari képezett, aki egy fiatal palotahölgyet fog ábrázolni. {...}

– Mindössze egy-két értekezlet lesz a toaettek dolgában (magyarazza az egyik szereplőt – ti. Tóth Marit – beszerző asszonyság – T. L.), majd egy-két próba, ha a kosztümök elkészülnek {...}

Lázás készülődések folytak, szabók, frájjok, masamódok éjjel-nappal varrták a piperét és jelmezt. Sok babrálás van az ilyeneken. Csak decemberben jutottak annyira, tanácskozások, értekezletek, kanapé-processzusok után, hogy végre huszadikára kitűzheték a főpróbát, mely már kosztümökben, esti világtáznál történik meg. Erre már néhány műértő vendéget is meg lehet hívni a főispánné szalonjába. {...}

A megyeház udvara tele volt hintókkal, az ablakok kivilágítva véges-végig. Nyilván mind összejöttek már a szereplők, és öltözködnek. Néhány meghívott vendég a főispán szobáiban kártyázott, ezeknek csak akkor szabad belépni a nagy szalonba, ha a jelenet már fel lesz állítva, hogy teljes legyen az illúzió. Sokáig tartott, míg eligazodtak, de meg kell adni, sikerült. Kopereczky legalább el volt ragadtatva, kezében tartván a festményt, s összehasonlítva az elébe táruló élőképpel, a feleségéhez szaladt, s egy csókot nyomott a szájára. „Pecsét, a másolat hitelül”, mondá s ezzel konstatálva volt a siker. {...} Homlódyné, aki az udvarmesternőt ábrázolta, stílszerű zsörtölődéssel fordult feléjük:

– Asszonyok és leányasszonyok, ne mozogjanak kegyelmetek, mint a kukacok, és ne nevéssenek a fejedelemné önagysága jelenlétében, egyrészt mert nem illik, másrészt mert Csopp fényképész úr magnéziumfény mellett le fog most bennünket venni. {...}

Azután kigyúlt a magnézium fantasztikus fénye, egyet vagy kettőt kattant a fényképezőgép, és a társaság meg volt örökítve.¹

Régi magyar drámák színjátszó versenye

Kilián István, a Miskolci Egyetem professzor emeritusának a DPM számára írt írása

Szövegek és adatok

1979-ben Staud Géza, Varga Imre és Kilián István az MTA Irodalomtudományi Intézete keretében indítottak el két kutatóprogramot. Az egyikben terveik szerint a 18. századi magyar nyelvű iskoladrámákat az iskolákat fenntartó felekezetek és szerzetesrendek bontásában megjelentetik, a másikon pedig a 16. századtól a 18. század végéig összegyűjtik a régi magyar színház történetére, létére, gyakorlatára, a közönség reagálására vonatkozó forrásokat, s ezeket ugyanolyan bontásban, mint a 18. századi magyar nyelvű drámákat, nyomdába adják. Az előbbi sorozat címe Régi Magyar Drámai Emlékek XVIII. század. Iskoladrámák; a másiké: Az iskolai színjátékok forrásai és irodalma.

A középkor latin és a 16-17. század magyar nyelvű iskoladrámáit Kardos Tibor és Dömötör Tekla 1960-ban megjelentették. Staud Géza néhány év (1984-1988) alatt három vastag kötetben megjelentette a magyarországi és erdélyi, jezsuita drámák forrásait és irodalmát. Ezt a sorozatot továbbfolytatta Varga Imre a protestáns kötetekkel (1988). Varga Imre, Pintér Márta és Kilián István egy vegyes katolikus kötetet adtak ki (1992), amelyben a ferences, a minorita, a királyi katolikus gimnáziumok valamint a katolikus papnevelőkben előadott drámák, és az előadásokra vonatkozó feltételek és körülmények jegyzékét jelentették meg. Majd Kilián István gyűjtötte össze és adta ki a piarista iskolai színjátszás forrásait és irodalmát. S ezzel befejezettek tekintették az adattár sorozat kiadását. Utóbb azonban kiderült, hogy a határok megnyílása, majd a környező államok levéltáraiban, könyvtáraiban lehetővé tett kutatások után valamikor egy újabb pótkötetet kell majd megjelentetnünk.

Elindult természetesen a másik sorozat is. Varga Imre sajtó alá rendezésben látott napvilágot (1989) huszonnyolc 18. századi protestáns magyar nyelvű dráma. Kilián István ugyanebben az évben megjelentette a minorita iskolákban színre vitt húsz magyar nyelvű színjátékot. Varga Imre sajtó alá rendezésében jelent meg 1990-ben tizenhat dráma a pálos iskolákból, a királyi gimnáziumokból és papnevelőkből. 1992-ben és 1995-ben Alszegehy Zsoltné, Berecz Ágnes, Czibula Katalin, Keresztes Attila, Kiss Katalin, Knapp Éva és Varga Imre hozták napvilágra a jezsuita drámakötetet, amely összesen negyvenhét jezsuita drámát vagy színlapot tartalmaz. S végül Demeter Júlia, Kilián István, Kiss Katalin és Pintér Márta Zsuzsanna a piarista iskoladrámák első kötetében huszonegy drámát rendeztek sajtó alá.

Ez eddig száznál több drámát jelent a 18. századból. Hamarosan megjelenik a piarista drámák második kötete, s kiadásra vár még a ferencesek félszáznál is több magyar nyelvű drámája.

Színjátszó verseny

Az adattár kötetekből a magyar színjátszás történetének eddig soha nem ismert anyaga került elő. Az újabb és újabb szövegek napvilágra kerülése után természetesen a sajtó alá rendezőkben felébredt az a szándék, hogy ezeket a komédiákat vagy tragédiákat, legalább is egyiket-másikat talán színpadon is érdemes lenne látni, hiszen a magyar vígjáték, egyáltalán a magyar dráma gyökereit ezekben a magyar és latin darabokban kell keresni. Természetes, hogy a sajtó alá rendezők maguk is szívesen látták volna amatőr színpadon a kiadott tragédiákat vagy komédiákat.

1998-ban egy alkalommal egy fiatalember keresett meg, aki láthatóan nagyon jól ismerte kutatási területünket, s javaslatot kért tőlem egy speciális évforduló kapcsán valamilyen közművelődési programra, szavalóversenyre, amatőr színjátszásra stb. A fiatalembert természetesen nem ismertem. Arra gondoltam, hogy talán a magyar rádió valamelyik szerkesztője vagy riportere, aki valamilyen programot akar elindítani a szerkesztésére bízott műsorba.

Tisztában voltam azzal, hogy középiskoláinkban, művelődési házainkban számtalan amatőr színjátszó csoport működik, amelyek igen gyakran szövegek híján, rendkívül nehéz drámák előadásába fognak, s ezért szereplésüket nem minden esetben kíséri siker. A beszélgetés még tartott, amikor kérdőre fogtam őt. Előbb megkérdeztem, melyik rádiót képviseli, majd mikor kiderült, hogy egyiket sem, akkor, tovább fag-

¹ Közreadja: T.L.